

**Vegelinsoord, Zwarte Weg
Gem. Skarsterlân (Frl.)**

Een Inventariserend Archeologisch
Veldonderzoek

Steekproefrapport 2010-05/04

*Vegelinsoord, Zwarte weg
Gem. Skarsterlân (Frl.)
Een Inventariserend Archeologisch Veldonderzoek*

Een onderzoek in opdracht van
Gemeente Skarsterlân
Steekproefrapport 2010-05/04
ISSN 1871-269X
auteur: drs. R. Exaltus, senior archeoloog
autorisatie: dr. J. Jelsma, senior archeoloog

De Steekproef werkt volgens de Kwaliteitsnorm
Nederlandse Archeologie 3.1

Foto's en tekeningen zijn gemaakt door de
Steekproef bv, tenzij anders vermeld.

© De Steekproef bv, Zuidhorn, juli 2010

Niets uit deze uitgave mag worden
vermenigvuldigd en/of openbaar gemaakt zonder
bronvermelding.
De Steekproef bv aanvaardt geen
aansprakelijkheid voor eventuele schade
voortvloeiend uit de toepassing van de adviezen of
het gebruik van de resultaten van dit onderzoek.

De Steekproef bv
Archeologisch Onderzoeks- en Adviesbureau
Hogeweg 3
9801 TG Zuidhorn

<i>telefoon</i>	050 - 5779784
<i>fax</i>	050 - 5779786
<i>internet</i>	www.desteekproef.nl
<i>e-mail</i>	info@desteekproef.nl
<i>kvk</i>	02067214

Inhoud

Samenvatting

1. Inleiding	1
1.1 Aanleiding en doel	1
1.2 Locatie en administratieve gegevens	3
2. Bureauonderzoek	4
2.1 Bronnen	4
2.2 Resultaten bureauonderzoek	5
2.3 Gespecificeerd archeologisch verwachtingsmodel	7
3. Veldonderzoek	8
3.1 Aanpak	8
3.2 Bodem, reliëf en archeologie	9
4. Conclusies en advies	11

Appendix I: Archeologische periodes

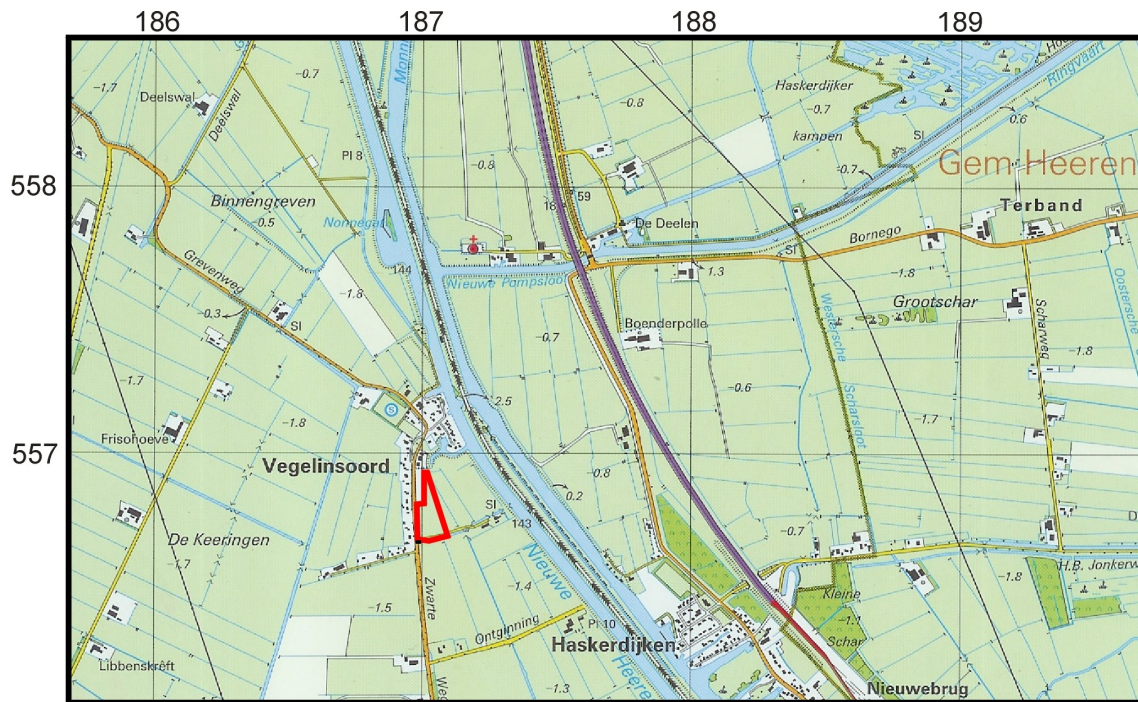
Appendix II: bekende archeologische waarden

Samenvatting

In opdracht van de Gemeente Skarsterlân, vertegenwoordigd door mevrouw M.J. Verwaaijen, is door De Steekproef bv een terrein onderzocht aan de Zwarte Weg te Vegelinsoord. Het onderzoek was gericht op de mogelijke aanwezigheid van archeologische waarden. Aanleiding tot het onderzoek is de voorgenomen bouw van woningen en de aanleg van een waterpartij in het plangebied. Het onderzoek bestaat uit een bureauonderzoek en een veldonderzoek door middel van boringen.

Het plangebied bestaat uit weilanden ten oosten van de Zwarte Weg. Uit de resultaten van het booronderzoek blijkt dat in het plangebied een veenpakket aanwezig is dat in dikte varieert tussen vijf centimeter en één meter. Hieronder ligt dekzand dat uit ongeoxideerd, grijs, matig fijn zand zonder sporen van bodemvorming bestaat. De top hiervan is in alle boringen vernat en verspoeld en bevat plaatselijk zelfs veenlaagjes.

Nergens in het plangebied zijn relevante archeologische indicatoren aangetroffen. De afwezigheid van archeologische indicatoren en van sporen van bodemvorming in de top van het dekzand vormen aanwijzingen dat dit gebied al in de prehistorie te nat was voor bewoning. Resten uit de middeleeuwen zijn mogelijk aanwezig in de vorm van een petgat. De eventuele aanwezigheid hiervan geeft echter onvoldoende aanleiding tot het adviseren van beschermende en/of beperkende maatregelen of archeologisch vervolgonderzoek.

Figuur 1. Vegelinsoord, Zwarte Weg. Het plangebied ligt binnen de rode lijn (Bron: ANWB, 2005. *Topografische Atlas Nederland 1:50000*. ANWB bv, Den Haag.)

1. Inleiding

1.1 Aanleiding en doel

In opdracht van de Gemeente Skarsterlân, vertegenwoordigd door mevrouw M.J. Verwaaijen, is door De Steekproef bv een terrein onderzocht aan de Zwarte Weg te Vegelinsoord (Figuur 1). Het onderzoek was gericht op de mogelijke aanwezigheid van archeologische waarden. Aanleiding tot het onderzoek is de voorgenomen bouw van woningen en de aanleg van een waterpartij in het plangebied.

Het plangebied bestaat op dit moment nog uit weiland (Figuur 2). Het onderzoek bestaat uit een bureauonderzoek en een veldonderzoek door middel van boringen.

Het doel van het bureauonderzoek is het opstellen van een archeologisch verwachtingsmodel van het gebied aan de hand van beschikbare fysisch geografische, archeologische en historisch geografische informatie. Tijdens het veldonderzoek is dit verwachtingsmodel getoetst.

Het doel van het karterend veldonderzoek is het vaststellen van de mate van gaafheid van het bodemprofiel en de aanwezigheid hierin van archeologische waarden. Hierbij wordt gekeken naar de bodemopbouw en de mate waarin deze intact is en naar het voorkomen van archeologische indicatoren, zoals bewerkt en verbrand vuursteen, aardewerk, bouwmetaal, bot en houtskool.

Figuur 2. Vegelinsoord, Zwarte Weg. Luchtfoto van het plangebied, binnen de rode lijn (Bron: Buro Vijn).

1.2 Locatie en administratieve gegevens

Het plangebied ligt ten zuiden van de kern van Vegelinsoord, pal ten oosten van de Zwarte Weg. De hoogte van het onderzoeksgebied ligt rond 1,7 m -NAP. Het plangebied vormt een door een sloot en een fietspad doorsneden groenstrook aan de rand van een complex van sportvelden.

Tabel 1. Vegelinsoord, Zwarte Weg. Administratieve gegevens van het onderzoeksgebied.

Provincie	Friesland
Gemeente	Skarsterlân
Plaats	Vegelinsoord
Toponiem	Zwarte Weg
Coördinaten hoekpunten	187,002/556,931; 187,014/556,923; 186,993/556,680; 187,087/556,703
Bevoegde overheid	Gemeente Skarsterlân
Opdrachtgever	Gemeente Skarsterlân
ARCHIS CIS-code	41030
ISSNnr.	1871 - 269X
Steekproef projectcode	2010-05/04
Geomorfologische context	Ontgonnen veenvlakte
NAP hoogte maaiveld	Rond 1,7 m -NAP
maximale diepte onderzoek	2,1m min maaiveld
Uitvoering van het veldwerk	Juni 2010
Beheer en plaats documentatie	De Steekproef bv / Rijksdienst voor het Cultureel erfgoed (RCE)

2. Bureauonderzoek

2.1 Bronnen

Voor het bureauonderzoek is gebruik gemaakt van de volgende bronnen (Tabel 2).

Tabel 2: Vegelinsoord, Zwarte Weg. Geraadpleegde literatuur, bronnen en kaarten.

ANWB, 2004. *Topografische Atlas Friesland 1:25000*. ANWB bv, Den Haag.

Centraal Archeologisch Archief (CAA) en Centraal Monumenten Archief (CMA) van de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed (RCE) [ARCHIS].

Friese Archeologische MonumentenKaart Extra (FAMKE) www.fryslan.nl

Kwaliteitsnorm voor de Nederlandse Archeologie (KNA) versie 3.1. College voor de Archeologische Kwaliteit (www.sikb.nl).

Schotanus, C. 1664. *Beschrijvinge van de Heerlyckheydt van Frieslandt. Facsimile-uitgave 1978*. De Tille bv Leeuwarden/Theatrum Orbis Terrarum bv Amsterdam.

Stichting voor Bodemkartering, 1978. *Bodemkaart van Nederland 1:50000. Blad 10*. StiBoKa, Wageningen.

Stichting voor Bodemkartering, 1982. *Geomorfologische van Nederland 1:50000. Blad 10*. StiBoKa, Wageningen.

12 Provinciën 2006/2007. *Atlas van Topografische Kaarten. Nederland 1955-1965*. Uitgeverij 12 Provinciën, Landsmeer.

Uitgeverij Nieuwland, 2006. *Grote Historische Topografische Atlas ±1926-1934. Fryslân 1 : 25 000*. Uitgeverij Nieuwland, Tilburg.

Uitgeverij 12 Provinciën, 2005. *Luchtfoto-Atlas Fryslân. Schaal 1:14000*. Uitgeverij 12 Provinciën, Landsmeer.

Versfelt, H.J. & M. Schroor, 2005. *De Atlas van Huguenin: Militair-topografische Kaarten van Noord-Nederland 1819-1829*. Heveskes Uitgevers, Groningen/Veendam.

Wolters-Noordhoff Atlasproducties, 1990. *Grote Historische Atlas van Nederland deel 2: Noord-Nederland 1851-1855, schaal 1:50000*. Wolters-Noordhoff, Groningen.

Wolters-Noordhoff Atlasproducties, 1992. *Grote Historische Provincie Atlas 1:25000. Friesland 1853-1856*. Wolters-Noordhoff Atlasproducties, Groningen.

www.watwaswaar.nl

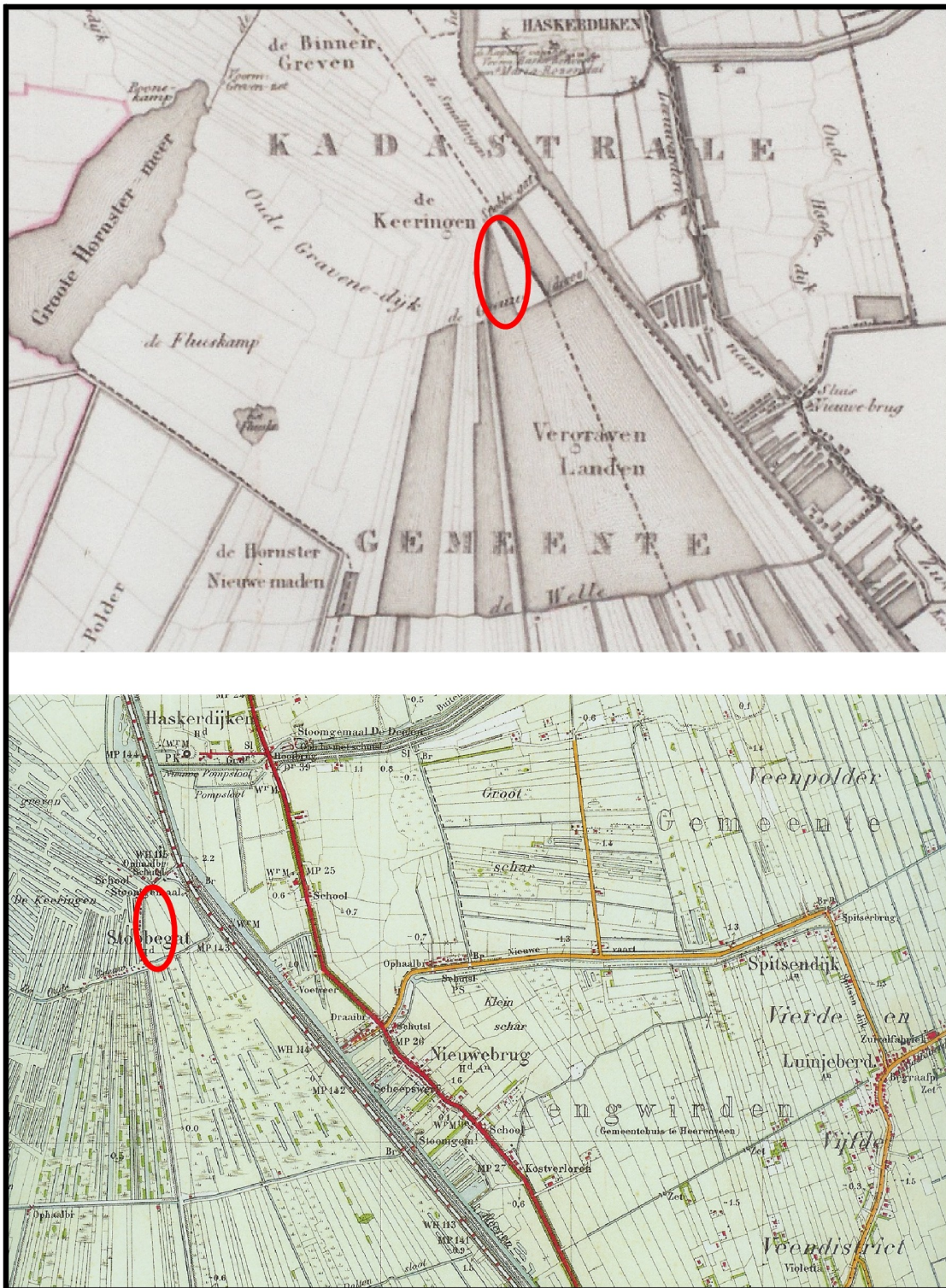
2.2 Resultaten bureauonderzoek

De ondergrond van het plangebied bestaat uit keileem waar overheen in het laat-pleistoceen een laag dekzand is afgezet. Dit dekzand heeft een welvend reliëf en bestaat uit lemig, fijn zand waarin oorspronkelijk podzolbodems zijn gevormd. Door de zeespiegelstijging die vanaf het begin van het Holoceen op gang is gekomen, steeg ook de aan de zeespiegelstijging gerelateerde grondwaterspiegel. Hierdoor kon grootschalige veengroei plaatsvinden binnen de lager gelegen delen van het dekzandlandschap. Dit veen is veelal vanaf de middeleeuwen ontgonnen. Ter plaatse van het plangebied geeft de geomorfologische kaart de ligging van een ontgonnen veenvlakte.

De bodems in het plangebied bestaan uit vlierveengronden op zand zonder humuspodzol op 120 cm -mv (classificatie bodemkaart Vz met grondwatertrap II: gemiddelde hoogste grondwaterstand minder dan 40 cm beneden maaiveld en gemiddelde laagste grondwaterstand tussen 50 en 80 cm beneden het maaiveld). De vlierveengronden worden gekenmerkt door de aanwezigheid van een nauwelijks veraarde veenlaag.

In het plangebied liggen geen bekende archeologische vindplaatsen. Het Centraal Monumenten Archief (CMA) van de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed (RCE) geeft in de omgeving van het plangebied evenmin archeologische monumenten, waarnemingen of vondstmeldingen aan.

In Figuur 3 zijn achtereenvolgens uitsneden afgebeeld van de kaart van Eekhoff uit 1850 en de topografische kaart uit 1929. Deze kaarten laten zien dat het plangebied rond 1850 nog uit vergraven landen bestond. Het dorp Vegelinsoord bestond toen nog niet. De kaart uit 1929 laat zien dat toen inmiddels bebouwing is verschenen langs het ten noorden van het plangebied gelegen Stobbegat. Vanaf 1955 is hierop de naam Vegelinsoord van toepassing. Tevens laat de kaart uit 1929 zien dat het plangebied toen inmiddels uit weilanden bestond. Op deze kaart zijn de vergraven gronden ten zuiden en westen van het plangebied duidelijk herkenbaar aan de petgaten en de legvelden. De bewoning langs de Zwarte Weg dateert uit de tweede helft van de twintigste eeuw.

Figuur 3. Vegelinsoord, Zwarte Weg. Uitsnede uit de topografische kaart uit 1929 (onder) en de kaart van Eekhoff uit 1850 (boven).

2.3 Gespecificeerd archeologisch verwachtingsmodel

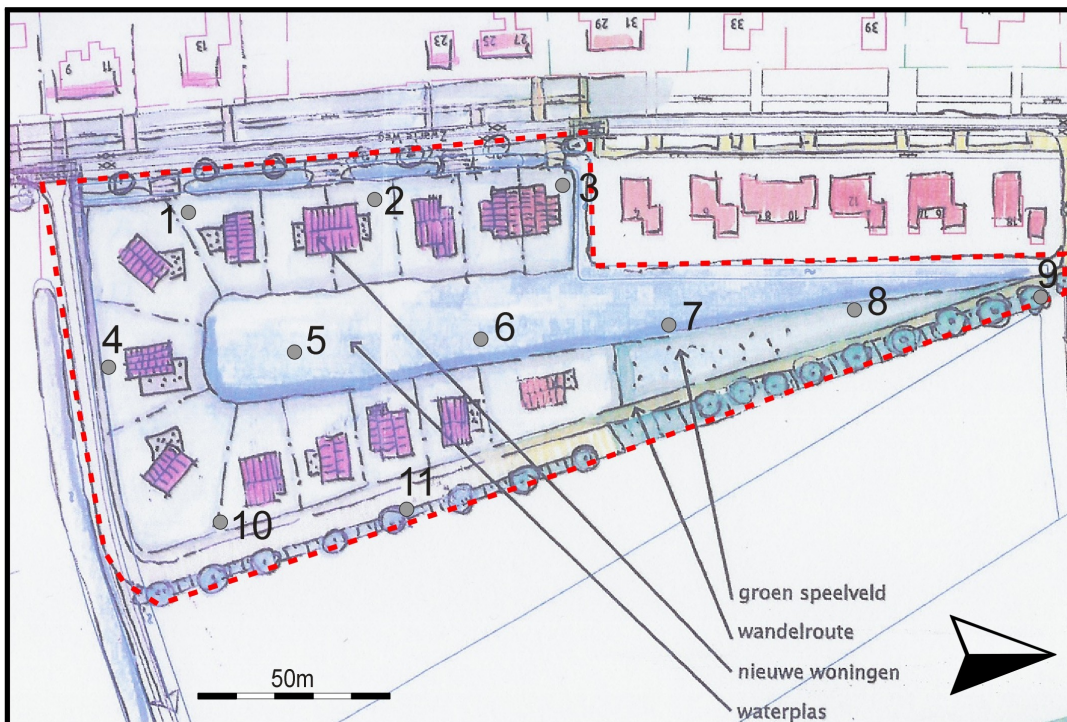
Het onderzoeksterrein ligt volgens de Friese Archeologische MonumentenKaart Extra (FAMKE) in een zone waarvoor karterend onderzoek 2 voor de resten uit de steentijd tot en met de bronstijd en karterend onderzoek 3 geldt voor resten uit de middeleeuwen. Voor beide onderzoeken geldt een boorintensiteit van zes boringen per hectare met een minimum van zes per plangebied. De verwachting voor resten uit de periode steentijd tot en met de bronstijd is sterk gekoppeld aan de aanwezigheid in de ondergrond van dekzandkoppen die in de prehistorie bewoonbaar kunnen zijn geweest. De kans op bewoningsresten uit de middeleeuwen is, gezien de ligging binnen een ontgonnen veenvlakte laag. Eventueel kunnen resten van veenterpjes aanwezig zijn. Tevens kunnen er resten van veenontginnings-activiteiten zijn zoals petgaten.

3. Veldonderzoek

3.1 Aanpak

De boorpunten zijn zo gelijkmatig mogelijk over het plangebied verdeeld waarbij zoveel mogelijk is getracht om een afstand van 50 meter tussen de boringen aan te houden en een afstand van 40 meter tussen de boorraaien. Voor het booronderzoek is gebruik gemaakt van een guts met een diameter van drie centimeter. Alle boringen zijn doorgezet tot een diepte van enkele decimeters in het dekzand.

De ligging van de boorpunten is afgebeeld op Figuur 4. De boringen zijn weergegeven in de boorprofielen in Figuur 5.

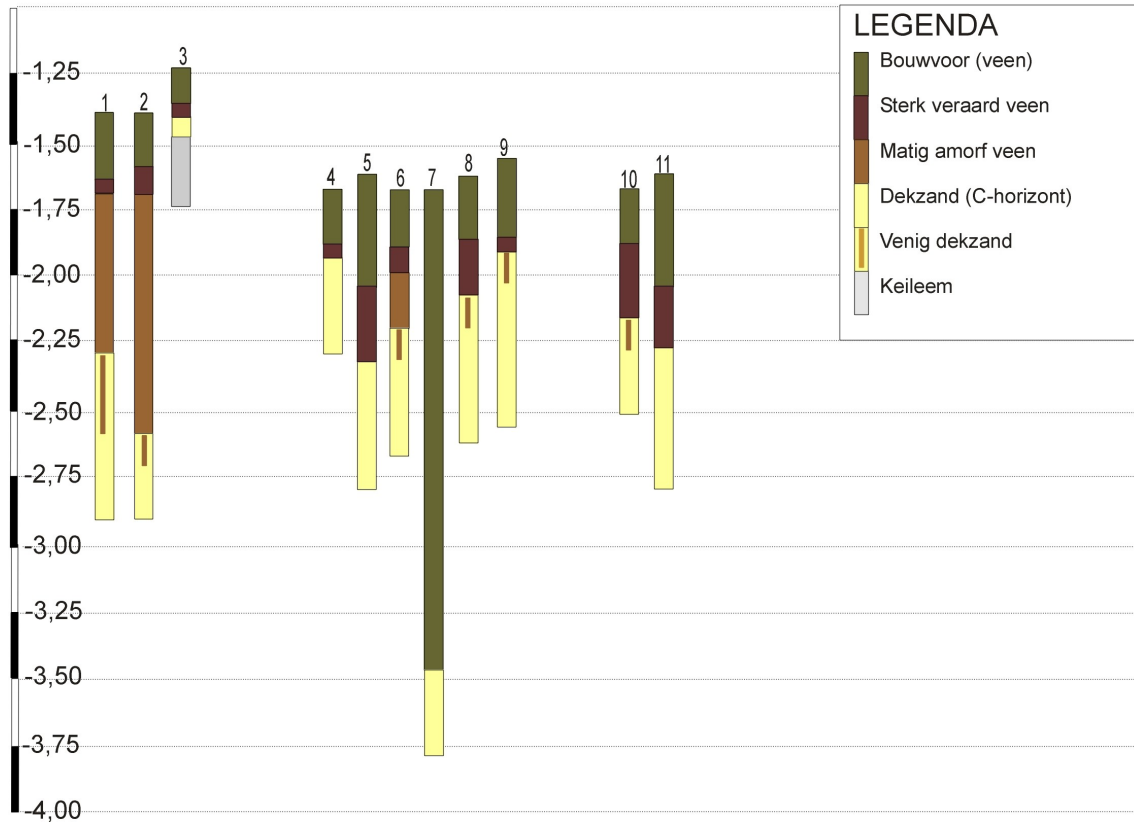
Figuur 4. Vegelinsoord, Zwarte Weg. Boorpuntenkaart
Het plangebied ligt binnen de rode stippellijn; de genummerde punten geven de uitgevoerde boringen weer (Bron: Buro Vijn).

3.2 Bodem, reliëf en archeologie

De hoogte van het maaiveld in het plangebied ligt rond 1,7 m -NAP. Bovenin de boringen is een enkele decimeters dikke, uit kleilig veen bestaande bouwvoor aangetroffen. Onder deze bouwvoor is een pakket sterk veraard veen gevonden. De dikte van dit pakket ligt tussen 5 en 30 cm. In boring 7 ontbreekt dit pakket. Hier is mogelijk de uit sterk veraard veen bestaande vulling van een voormalig petgat aangeboord. In de boringen 1, 2 en 6 is onder het sterk veraarde veen een pakket matig veraard veen aangetroffen. De dikte hiervan loopt uiteen van 23 cm in boring 6 tot 90 cm in boring 2. Onder het veen is telkens dekzand aanwezig. Dit dekzand bestaat uit ongeoxideerd, grijs, matig fijn zand zonder sporen van bodemvorming. De top hiervan is in alle boringen vernat en verspoeld en bevat in de boringen 1, 2, 6, 8, 9 en 10 zelfs veenlaagjes. Ter plaatse van boorpunt 3 is onder het dekzand een keileemkop aangetroffen. De top hiervan ligt rond 1,5 m -NAP.

Nergens in het plangebied zijn relevante archeologische indicatoren aangetroffen. Om deze reden heeft geen vindplaatsbeoordeling plaatsgevonden aan de hand van de waarderingstabel uit de KNA 3.1 (VS06).

Cm's t.o.v.
N.A.P.

Figuur 5. Vegelinsoord, Zwarte Weg.
Weergave van de resultaten van het booronderzoek in de vorm van boorprofielen.

4. Conclusies en Advies

In het gespecificeerd archeologisch verwachtingsmodel is uitgegaan van een middelhoge kans op de aanwezigheid van resten uit de periode steentijd tot en met de bronstijd en een lage kans op de aanwezigheid van resten uit de middeleeuwen.

Het plangebied bestaat uit weilanden ten oosten van de Zwarte Weg. Uit de resultaten van het booronderzoek blijkt dat in het plangebied een veenpakket aanwezig is dat in dikte varieert tussen vijf cm en één meter. Hieronder ligt dekzand dat uit ongeoxideerd, grijs, matig fijn zand zonder sporen van bodemvorming bestaat. De top hiervan is in alle boringen vernat en verspoeld en bevat plaatselijk zelfs veenlaagjes.

Nergens in het plangebied zijn relevante archeologische indicatoren aangetroffen. De afwezigheid van archeologische indicatoren en van sporen van bodemvorming in de top van het dekzand vormen aanwijzingen dat dit gebied al in de prehistorie te nat was voor bewoning. Resten uit de middeleeuwen zijn mogelijk aanwezig in de vorm van een petgat. De eventuele aanwezigheid hiervan geeft echter onvoldoende aanleiding tot het adviseren van beschermende en/of beperkende maatregelen of archeologisch vervolgonderzoek.

Wij wijzen er verder op dat in alle gevallen geldt dat indien archeologische materialen en/of sporen aangetroffen worden, deze gemeld dienen te worden bij de provinciaal archeoloog dr. G. de Langen (tel: 058-2925487) en bij de gemeente Skarsterlân conform Monumentenwet 1988, laatste wijziging van 1 september 2007, paragraaf 7, artikel 53 en verder.

Appendix I

Vegelinsoord, Zwarte Weg Archeologische periodes

<i>paleolithicum:</i>	<i>tot 8.800 vC</i>	<i>ijzertijd:</i>	<i>800 - 12 vC</i>
paleolithicum vroeg:	tot 300.000 BP	ijzertijd vroeg:	800 - 500 vC
paleolithicum midden:	300.000 - 35.000 BP	ijzertijd midden:	500 - 250 vC
paleolithicum laat:	35.000 BP - 8.800 vC	ijzertijd laat:	250 - 12 vC
paleolithicum laat A:	35.000 - 18.000 BP		
paleolithicum laat B:	18.000 BP - 8.800 vC	<i>Romeinse tijd:</i>	<i>12 vC - 450 nC</i>
		Romeinse tijd vroeg:	12 vC - 70 nC
<i>mesolithicum:</i>	<i>8.800 - 4.900 vC</i>	Romeinse tijd vroeg A:	12 vC - 25 nC
mesolithicum vroeg:	8.800 - 7.100 vC	Romeinse tijd vroeg B:	25 - 70 nC
mesolithicum midden:	7.100 - 6.450 vC	Romeinse tijd midden:	70 - 270 nC
mesolithicum laat:	6.450 - 4.900 vC	Romeinse tijd midden A:	70 - 150 nC
		Romeinse tijd midden B:	150 - 270 nC
<i>neolithicum:</i>	<i>5.300 - 2.000 vC</i>	Romeinse tijd laat:	270 - 450 nC
neolithicum vroeg:	5.300 - 4.200 vC	Romeinse tijd laat A:	270 - 350 nC
neolithicum vroeg A:	5.300 - 4.900 vC	Romeinse tijd laat B:	350 - 450 nC
neolithicum vroeg B:	4.900 - 4.200 vC		
neolithicum midden:	4.200 - 2.850 vC	<i>middeleeuwen:</i>	<i>450 - 1.500 nC</i>
neolithicum midden A:	4.200 - 3.400 vC	middeleeuwen vroeg:	450 - 1.050 nC
neolithicum midden B:	3.400 - 2.850 vC	middeleeuwen vroeg A:	450 - 525 nC
neolithicum laat:	2.850 - 2.000 vC	middeleeuwen vroeg B:	525 - 725 nC
neolithicum laat A:	2.850 - 2.450 vC	middeleeuwen vroeg C:	725 - 900 nC
neolithicum laat B:	2.450 - 2.000 vC	middeleeuwen vroeg D:	900 - 1.050 nC
		middeleeuwen laat:	1.050 - 1.500 nC
<i>bronstijd:</i>	<i>2.000 - 800 vC</i>	middeleeuwen laat A:	1.050 - 1.250 nC
bronstijd vroeg:	2.000 - 1.800 vC	middeleeuwen laat B:	1.250 - 1.500 nC
bronstijd midden:	1.800 - 1.100 vC		
bronstijd midden A:	1.800 - 1.500 vC	<i>nieuwe tijd:</i>	<i>1.500 - heden</i>
bronstijd midden B:	1.500 - 1.100 vC	nieuwe tijd A:	1.500 - 1.650 nC
bronstijd laat:	1.100 - 800 vC	nieuwe tijd B:	1.650 - 1.850 nC
		nieuwe tijd C:	1.850 - heden